

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ОСТРОГРАДСЬКОГО

ОСНОВИ ДОГЛЯДУ ЗА ХВОРИМИ ТА ІНВАЛІДАМИ
(назва навчальної дисципліни)

ПРОГРАМА

вибіркової навчальної дисципліни

підготовки бакалавр
(назва освітнього ступеню)

спеціальності 227 «Фізична терапія, ерготерапія»
(шифр і назва спеціальності)

Освітнього ступеня «бакалавр»

(Шифр за ОПІ ВБ 8)

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО:

Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського
(повне найменування вищого навчального закладу)

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: О. І. Антонова, к. б. н., доцент

Програма затверджена на засіданні кафедри здоров'я людини та фізичної культури

Протокол від 28 серпня 2020 року № 1

Завідувач кафедри здоров'я людини та фізичної культури

_____ (О. І. Антонова)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Обговорено та рекомендовано до видання методичною комісією КрНУ

за спеціальністю 227 «Фізична терапія, ерготерапія»
(шифр і назва спеціальності)

Протокол від 28 серпня 2020 року № 1

Голова _____ (О. І. Антонова)
(підпис) (прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Основи догляду за хворими та інвалідами» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавр зі спеціальності 227 «Фізична терапія, ерготерапія».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є стан хворих та інвалідів, які потребують сторонньої допомоги та медичного нагляду.

Міждисциплінарні зв'язки: основи догляду за хворими та інвалідами тісно пов'язані з такими дисциплінами: анатомія та фізіологія людини, основи загальної та клінічної патології, психологія.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Загальні основи догляду за хворими та інвалідами.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Основи догляду за хворими та інвалідами» є навчити спеціаліста з фізичної терапії, ерготерапії мати знання та практичні навички щодо допомоги хворим та інвалідам при різноманітних захворюваннях, надати основні дані при спостереженні за травною, дихальною, серцево-судинної, сечовивідної системами організму.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Основи догляду за хворими та інвалідами» є сформулювати знання щодо техніки виконання медичних маніпуляцій; техніки виконання найпростіших фізіотерапевтичних процедур; особливості підготовки хворих до ендоскопічного, ультразвукового, рентгенологічного дослідження; щодо правил забору біологічного матеріалу для лабораторного дослідження.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати :

- історію розвитку і становлення загального догляду за пацієнтами;
- визначення санітарно-протиепідемічного режиму, його мета, завдання, засоби забезпечення;
- поняття про внутрішню лікарняну інфекцію, інфекційну безпеку, інфекційний контроль;
- види і методи дезінфекції і стерилізації, їх характеристику;
- основні принципи лікувального харчування;
- особливості спостереження і догляду за пацієнтами в гарячці, з порушеннями функції органів дихання, кровообігу, травлення, сечової системи;
- основні методи лабораторних досліджень, їх принципи, підготовку пацієнтів до лабораторних досліджень;
- характеристику рентгенологічних і ендоскопічних методів дослідження, роль фельдшера в них, підготовку пацієнтів до обстеження;
- основні форми медичної документації;
- основи медичної етики і деонтології;

вміти :

- проводити санітарну обробку пацієнта;
- готувати дезінфікуючі розчини, користуватись ними;
- стерилізувати медичні інструменти;
- виписувати порційну вимогу та складати добове меню для пацієнта;
- годувати тяжкохворих пацієнтів;
- вимірювати температуру тіла, визначити пульс, артеріальний тиск, добовий діурез і водний баланс;
- проводити штучну вентиляцію легень, непрямий масаж серця;
- ставити газовивідну трубку, клізми;
- проводити катетеризацію і промивання сечового міхура;
- виконувати найпростіші фізіотерапевтичні процедури;
- застосовувати лікарські засоби зовнішнім, ентеральним і парентеральним способами;
- готувати пацієнта до лабораторного та інструментального (рентгенологічного, ендоскопічного) обстеження;
- готувати пацієнта до ультразвукової діагностики (УЗД);
- вести медичну документацію;
- давати рекомендації щодо формування здорового способу життя, загартування, раціонального харчування;
- проводити санітарно-освітню роботу (санітарні бюлетені, бесіди, лекції).

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 180 годин / 6 кредитів ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Загальні основи догляду за хворими та інвалідами

Тема 1. Догляд за хворими та інвалідами – найважливіший лікувальний фактор. Догляд за хворими та інвалідами як комплекс заходів, що спрямовані на полегшення стану хворого і забезпечення успіху лікування: створення гігієнічного оточення навколо хворого, виконання призначень лікаря, проведення різноманітних лікувальних процедур (постановка банок, накладання гірчичників, ін'єкції), надання допомоги під час їжі, при різних фізіологічних відправленнях, профілактика ускладнень, що можуть виникнути при незадовільному догляді за важкохворими (пролежнів, гіпостатичної пневмонії), проведення діагностичних маніпуляцій, спостереження за функціонуванням усіх органів та систем організму, надання першої (долікарської) допомоги.

Деонтологічні підходи до догляду за хворими. Сукупність етичних норм та принципів поведінки медичного працівника при виконанні професійних обов'язків. Взаємини лікаря і хворого, взаємини лікаря і родичів, взаємини між лікарями.

Транспортування хворих. Транспортабельні і нетранспортабельні хворі. Правила перенесення хворих на ношах. Правила перекладання хворого з кушетки на ноші або каталку. Правила перекладання хворого з нош (каталки) у

ліжку. Особливості транспортування хворих при різних захворюваннях внутрішніх органів.

Тема №2. Особиста гігієна хворих. Положення хворого в ліжку. Активне, пасивне, вимушене положення. Надання хворому функціонального положення в ліжку. Зміна постільної та натільної білизни тяжкохворим. Заміна постільної білизни тяжкохворому в разі дозволу йому повертатися в ліжку. Заміна постільної білизни тяжкохворому, якому заборонено повертатися на бік. Заміна тяжкохворому сорочки.

Догляд за шкірою в тяжкохворих. Основні функції шкіри. Значення утримання шкіри в гігієнічному стані, особливо під час захворювань. Причини виникнення пролежнів. Ознаки пролежнів. Профілактика пролежнів.

Догляд за ротовою порожниною. Значення догляду за ротовою порожниною. Туалет ротової порожнини тяжкохворого, який перебуває у свідомому стані. Туалет ротової порожнини тяжкохворого, який перебуває у непритомному стані. Обробка зубних протезів.

Обробка ротової порожнини при стоматиті.

Догляд за очима. Показання до обробки очей. Послідовність дій під час виконання процедур.

Догляд за вухами. Значення туалету зовнішніх слухових проходів. Туалет слухових проходів тяжкохворого при гноєтечі або виділенні крові.

Догляд за волоссям. Санітарна обробка хворих із педикульозом.

Використання підкладних суден і сечоприймачів. Види суден та їх форми. Подача судна тяжкохворому. Туалет промежини та ділянки заднього проходу. Підмивання тяжкохворих. Підмивання жінок, які перебувають на суворому ліжковому режимі.

Тема №3. Спостереження за хворими. Терморегуляція, вимірювання температури тіла. Діагностичне значення вимірювання температури тіла. Час, коли здійснюється вимірювання температури тіла. Фізіологічні коливання температури тіла. Вимірювання температури тіла в паховій ямці та паховій складці. Вимірювання температури в ротовій порожнині. Вимірювання температури в прямій кишці. Нормальні показники термометрії.

Лихоманка, види лихоманок. Догляд за хворими з гарячкою. Ступені підвищення температури тіла. Типи гарячок залежно від денних коливань температури. Стадії гарячки.

Гостра лихоманка. Хронічна лихоманка. Лізис. Кризи при зниженні температури. Догляд за хворими з лихоманкою. Особливості догляду за хворими в пізні періоди лихоманки.

Дослідження пульсу. Характеристика основних параметрів пульсу: частоти, наповнення, напруження пульсу. Дефіцит пульсу. Судини, які найчастіше використовуються для пальпації пульсу.

Вимірювання артеріального тиску. Систолічний та діастолічний тиск крові. Пульсовий тиск. Діагностичне значення показників артеріального тиску. Вимірювання артеріального тиску за допомогою сфігмоманометра слуховим методом Короткова.

Спостереження за диханням. Фізіологічні параметри дихання. Зміна

глибини дихання. Задишка інспіраторна, експіраторна, змішана.

Антропометрія. Визначення маси тіла хворого. Визначення росту. Вимірювання окружності грудної клітини.

Визначення добового діурезу та водного балансу, від'ємний діурез. Позитивний діурез.

Тема №4. Парентеральне введення лікарських речовин. Набирання ліків з ампул і флаконів. Підготовка ампул і набирання ліків у шприц. Підготовка флаконів і набирання ліків у шприц.

Призначення внутрішньо шкірних ін'єкцій. Виконання внутрішньо-шкірної ін'єкції.

Перевага підшкірного введення ліків. Протипоказання до підшкірних ін'єкцій. Ділянки тіла, які частіше використовують для ін'єкцій. Підшкірне введення олійних розчинів.

Перевага внутрішньо-м'язового введення ліків. Ділянки тіла, які частіше використовують для внутрішньо-м'язових ін'єкцій. Визначення верхньо-зовнішнього квадранта сідниці. Методика внутрішньо-м'язової ін'єкції.

Введення антибіотиків. Порошкоподібні ліки у флаконах. Розведення антибіотика для постановки діагностичної проби на індивідуальну чутливість до препарату. Виконання скарифікаційної та внутрішньо шкірної діагностичної проби на індивідуальну чутливість організму до антибіотика. Розведення антибіотиків для внутрішньо-м'язового введення.

Перевага внутрішньовенних ін'єкцій. Вени, які найчастіше використовуються для ін'єкцій. Накладання венозного джгута і підготовка вени до пункції. Венопункція та введення ліків у вену. Усунення можливих утруднень при внутрішньо-венних ін'єкціях.

Заповнення системи одноразового використання інфузійним розчином. Правильність упаковки та складові частини системи. Ускладнення при інфузіях. Здійснення внутрішньовенного вливання шляхом венепункції.

Можливі ускладнення при ін'єкціях, надання допомоги.

Тема №5. Спостереження і догляд за хворими із захворюванням органів дихання. Анатомо-фізіологічні особливості органів дихання. Бронхіальне дерево. Альвеолярне дерево. Ацинус. Функції легень.

Спостереження за диханням. Грудний, черевний, змішаний типи дихання. Частота дихання. Підрахування числа дихальних рухів. Порушення ритму дихальних рухів. Дихання Грокка. Дихання Біотта. Дихання Чейна-Стокса. Догляд за хворими при задишці, задусі.

Кашель. Сухий кашель. Вологий кашель. Ранковий кашель. Вечірній кашель. Нічний кашель. Постійний та періодичний кашель. Догляд за хворими у разі кашлю.

Кровохаркання. Догляд за хворими при кровохарканні. Перша допомога легеневої кровотечі або сильному кровохарканні.

Біль у грудній клітці. Догляд за хворими при болях у грудній клітці.

Тема №6. Спостереження і догляд за хворими із захворюванням серцево-судинної системи. Анатомо-фізіологічні особливості органів системи кровообігу. Дослідження артеріального пульсу. Ритм, частота, напруження,

наповнення пульсу. Дефіцит пульсу.

Вимірювання артеріального тиску. Пульсовий тиск. Методика вимірювання артеріального тиску. Гіпертонія. Гіпотонія.

Характеристика симптомів, які зустрічаються при серцево-судинних захворюваннях. Біль у ділянці серця. Характер болі при стенокардії, інфаркті міокарда. Перша допомога при гострій серцевій недостатності.

Головний біль. Гіпертонічний криз. Перша допомога при гіпертонічному кризі.

Серцева астма. Перша допомога при серцевій астмі.

Гостра судинна недостатність. Зомління. Причини зомління. Симптоми зомління. Перша допомога при зомлінні.

Колапс. Причини колапсу. Симптоми колапсу. Перша допомога при колапсі.

Тема №7. Спостереження і догляд за хворими з порушенням системи травлення.

Анатомо-фізіологічні особливості органів травлення. Секреторна, моторна, всмоктувальна, екскреторна функція травневого тракту.

Основні ознаки захворювань травневого каналу. Біль у животі. Причини і характер болі. Постійні болі. Періодичні болі. Зв'язок болів з прийманням їжі. Інтенсивність болів. Іррадіація болів.

Нудота. Блювання. Згага. Відрижка. Порушення апетиту. Метеоризм. Закрепи. Діарея.

Гостра шлунково-кишкова кровотеча. Причини гострої шлунково-кишкової кровотечі. Два періоди шлунково-кишкової кровотечі. Долікарняна допомога.

Особливості догляду за хворими із захворюванням кишківника.

Гострий живіт. Невідкладна допомога.

Тема №8. Спостереження і догляд за хворими з порушенням системи сечовиділення. Анатомо-фізіологічні особливості системи сечовиділення. Два етапи в процесі утворення сечі. Анурія. Олігурія. Поліурія. Ніктурія. Поллакіурія. Дизурія.

Основні симптоми захворювань сечової системи.

Збирання сечі для лабораторних досліджень. Загальний аналіз сечі і оцінка отриманих даних. Визначення добової кількості сечі. Визначення функції нирок (проба за Земницьким). Ниркова коліка. Невідкладна допомога при нирковій коліці.

Спостереження та догляд за хворими з нетриманням сечі. Заходи в разі нетримання сечі.

Спостереження та догляд за хворими із затриманням сечовиділення. Заходи в разі затримання сечі.

Заходи профілактики інфекції сечових шляхів тяжкохворих.

Тема №9. Догляд за хворими при блюванні та порушенні фізіологічних відправлень. Промивання шлунку. Показання та протипоказання до промивання шлунку. Послідовність дій під час виконання процедур і підготовка хворого. Введення зонда хворому, який перебуває у свідомому

стані. Введення зонда хворому, який перебуває в непритомному стані. Промивання шлунку за допомогою лійки. Промивання шлунку за допомогою шприца Жане. Промивання шлунку беззондовим методом.

Допомога хворому у разі блювання. Причина блювання. Ознаки блювання залишками їжі. Причина кривавого блювання. Загальні симптоми шлунково-кишкової кровотечі. Допомога хворому, який перебуває у свідомому стані, в разі блювання залишками їжі. Допомога хворому, котрий перебуває в непритомному стані, в разі блювання залишками їжі. Невідкладна допомога хворому в разі кривавого блювання. Допомога хворому при аспірації блювотних мас.

Застосування газовідвідної трубки. Показання. Методика введення газовідвідної трубки.

Застосування очисної клізми. Показання та протипоказання до застосування очисної клізми.

Застосування послаблювальних клізм (олійна, гіпертонічна, емульсійна). Застосування медикаментозної клізми. Застосування сифонної клізми.

Катетеризація сечового міхура. Показання до катетеризації сечового міхура Найчастіші причини гострої затримки сечі. Рефлекторний виклик акту сечовиділення.

Тема №10. Термінальний стан. Принципи і методи реанімації. Догляд за важкохворими та вмираючими. Термінальний стан. Процес умирання та його періоди. Клінічна смерть. Реанімація. Основні задачі реанімації.

Штучна вентиляція легень. Показання. Підготовка дихальних шляхів до штучної вентиляції легень. Штучна вентиляція легень рот до рота. Штучна вентиляція легень рот до носа. Штучна вентиляція легень за допомогою повітропроводів та апаратів для штучного дихання.

Непрямий (закритий) масаж серця. Техніка проведення непрямих масажу серця.

Біологічна смерть. Правила поводження з трупом.

3. Рекомендована література

Основна

1. Інфекційний контроль у медичних закладах: навч. посіб. / За заг. керівництвом І. Я. Губенко. Черкаси, 2007. 44 с.
2. Касевич Н. М. Основи медсестринства в модулях: навч. посіб. К.: Медицина, 2009. 150 с.
3. Касевич Н. М. Загальний догляд за хворими і медична маніпуляційна техніка: підручник. К.: Медицина, 2008. 424 с.
4. Касевич Н. М. Практикум із сестринської справи: навч. посіб. К.: Здоров'я, 2005. 464 с.
5. Ковальова О. М. Догляд за хворими: підручник. К.: ВСВ «Медицина», 2010. 487 с.
6. Лісовий В. М., Основи медсестринства: підручник. К.: ВСВ «Медицина», 2010. 560 с.

7. Медсестринський догляд за пацієнтом: Стандарти медсестринських процедур, маніпуляцій та планів догляду і навчання: навч. посіб. / І. Я. Губенко, О. Т. Шевченко, Л. П. Бразалій, В. Г. Апшай. К.: Медицина, 2008. 304 с.
8. Савка Л. С. Догляд за хворими і медична маніпуляційна техніка: навч. посіб. К.: Медицина, 2009. 480 с.

Додаткова

9. Соколова Н. Новый справочник медицинской сестры. Ростов/Д: Феникс, 2001.
  10. Левченко В. А., Внутрішні хвороби. Львів: Світ, 1994. 236 с.
  11. Нетяженко В. З. Загальний та спеціальний догляд за хворими. К.: Здоров'я, 1993. 176 с.
- 4. Форма підсумкового контролю успішності навчання:** одна письмова модульна робота, диф. залік.
- 5. Засоби діагностики успішності навчання. Критерії оцінювання (у %)**
Семестрова рейтингова оцінка розраховується, виходячи з критеріїв:
- письмові модульні роботи 60% (у тому числі 15% на контроль СРС).
  - участь у практичних заняттях 30%.
  - самостійна робота (реферат) 10%.